

## КОНКУРЕНТОСТІЙКІСТЬ ЯК ЧИННИК, ЩО ФОРМУЄ КОНКУРЕНТНИЙ СТАТУС ПІДПРИЄМСТВА

**В.І. Бокій, кандидат технічних наук. К.Л. Ковадло.  
Київський національний університет технологій дизайну.**

© Бокій, В.І., 2014.

© Ковадло, К.Л., 2014.

*Стаття отримана редакцією 04.06.2014 р.*

**Вступ.** Важливим завданням управління підприємством є забезпечення його високого конкурентного статусу та втримання лідируючих позицій протягом тривалого часу; необхідним етапом цього є забезпечення стійкості й гнучкості показників діяльності підприємства та системи управління. Ці характеристики поєднує в собі поняття конкурентостійкості підприємства. У сучасних умовах господарювання на підприємствах зростає інтерес до комплексу проблем щодо забезпечення стійкості їх конкурентоспроможності й конкурентних позицій. Необхідність оцінювання конкурентостійкості підприємства була зумовлена потребою визначення показників, що залежать від рівня конкурентостійкості підприємства

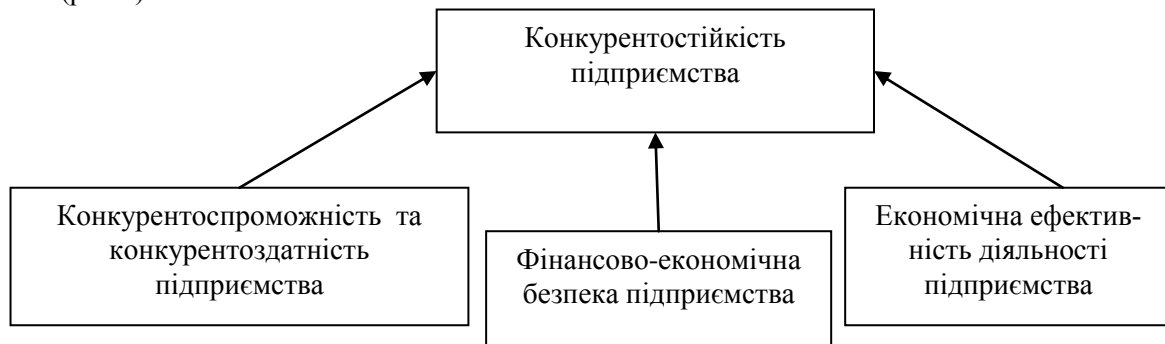
**Огляд останніх проблем та публікацій.** Такі науковці, як М. Портер [1], І. Ансофф [2], А.П. Градов [3], Г.Л. Азоев [7] та інші значну увагу приділяють питанню забезпечення конкурентоспроможності підприємства. У науковій літературі практично відсутні роботи, у яких комплексно розглядаються проблеми формування конкурентостійкості підприємства, її забезпечення й особливості діагностування. Однак у сучасних наукових працях досить часто зустрічається термін «конкурентостійкість», який використовують навіть як синонім конкурентоспроможності. Але ці два поняття, на наш погляд, не варто ототожнювати. Автори [5 – 7] розглядають конкурентостійкість підприємства як окрему категорію, поняття, характеристику або складову. При цьому одні наголошують, що рівень конкурентостійкості підприємства показує стійкість конкурентної позиції підприємства, інші – стійкість конкурентоспроможності підприємства. Оскільки конкурентостійкістю є здатність підприємства утримувати певну конкурентну позицію протягом тривалого часу, спочатку воно має набути певних конкурентоспроможних властивостей, а отже, стати конкурентоспроможним.

**Постановка завдання.** Метою статті є розкриття сутності поняття «конкурентостійкість», тому що на сьогодні не досить чітко виявлено його значення та структуру. В економічній літературі також не чітко визначений взаємозв'язок між конкурентостійкістю й конкурентним статусом підприємства. Завданням статті є створення системи показників, які формують конкурентостійкість підприємства та пояснення взаємозв'язку цього чинника з конкурентним статусом підприємства. Такий підхід, на наш погляд, дозволить надалі максимально точно визначити конкурентний статус підприємства й розробити механізм впливу та формування його високого рівня.

**Основний матеріал і результати.** Кожне підприємство змагається на ринку за високий конкурентний статус, що дає неабияку перевагу серед конкурентів, визнання споживачами та найкращі економічні показники. Автори визначили, що конкурентний статус формується за умови наявності у підприємства економічної спроможності, конкурентостійкості й престижу [8].

Конкурентостійкість показує здатність підприємства утримувати певну конкурентну позицію протягом тривалого часу [9]. За своєю сутністю вона характеризує здатність підприємства ефективно функціонувати, навіть під впливом негативних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, в умовах жорсткої конкурентної боротьби протягом тривалого часу.

Основними складовими, що формують конкурентостійкість підприємства є конкурентоспроможність та конкурентоздатність, фінансово-економічна безпека, економічна ефективність (рис.1).



**Рис. 1. Складові конкурентостійкості підприємства**

*Розроблено авторами [8]*

Розглянемо суть та сенс кожної із складових.

Конкурентоспроможністю є сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, які визначають, наскільки підприємство відповідає вимогам конкурентного середовища, та можливість збуту його продукції. Тобто конкурентоспроможність підприємства визначає реальну та потенційну здатність підприємства шляхом ефективного використання свого потенціалу виробляти та збувати конкурентоспроможні товари (послуги). Це поточна характеристика, яка визначає стан підприємства у певному періоді й формується його конкурентоздатністю.

Конкурентоздатність – наявність внутрішніх факторів, котрі теоретично дадуть змогу завоювати ринок за допомогою продукції власного виробництва, або це можливість знаходити шляхи для досягнення переваг над іншими учасниками ринку за рахунок внутрішніх факторів. Конкурентоздатність часто ототожнюється з конкурентоспроможністю (особливо в перекладах з російськомовних літературних джерел), хоча це поняття різні.

На формування конкурентоздатності підприємства впливають такі чинники: стан фінансово-економічної безпеки, ефективність виробництва, економічна ефективність.

Фінансово-економічна безпека – це захищеність фінансової діяльності підприємства від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усувати різноманітні загрози або пристосовуватися до існуючих умов, які не відбиваються негативно на його діяльності. Економічна безпека має забезпечувати підприємству стан рівноваги та стійкості, що дає можливість ефективно функціонувати й реагувати на вплив зовнішнього та внутрішнього середовища системи протягом тривалого часу [10].

Ефективність виробництва – це фактор, котрий дає можливість забезпечити стійке функціонування у конкурентній боротьбі, на відміну від поняття конкурентоспроможності, що характеризує лише потенційні та реальні можливості підприємства витримувати конкуренцію, але не гарантує успіх у майбутньому. Ефективним будемо вважати такий стан, при якому неможливо поліпшити становище хоча б одного суб'єкта, не погіршуючи при цьому становища інших (оптимальність Паретто [11]).

Економічна ефективність є обов'язковою складовою конкурентостійкості підприємства, оскільки без наявності ефективності неможливе забезпечення двох попередніх складових. Під ефективним станом автори розуміють оптимальне розподілення та використання всього потенціалу підприємства для досягнення певного результату чи поставлених цілей.

Важливим аспектом ефективності є здатність протидіяти факторам як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємства. Так, оптимальне використання потенціалу підприємства дає можливість досягнення рівноважного стану, а ефективність вчасних дій керівництва забезпечує стійкість системи.

Розглянемо систему показників, які формують конкурентостійкість підприємства за окремими складовими. У зв'язку з тим, що кожний із показників має різний ступінь важливості, автори запропонували метод розрахунку з урахуванням коефіцієнта вагомості кожного критерію та показника, котрий визначається експертним шляхом.

Показники, які формують першу складову – конкурентоспроможність та конкурентоздатність вказані в табл. 1.

**Таблиця 1. Показники конкурентоспроможності та конкурентоздатності як складової конкурентостійкості**

Чинник	Показники	Розрахунок
1	2	3
Конкурентоспроможність та конкурентоздатність	Відносний показник витрат на одиницю продукції	$V = \frac{V_{вал.}}{Q}$ , де V <sub>вал.</sub> – витрати валові; Q – обсяг випуску продукції.
	Відносний показник фондівіддачі	$\Phi = \frac{Q}{ОВФ_{ср}}$ , де ОВФ <sub>ср</sub> – середньорічна вартість основних виробничих фондів.
	Відносний показник рентабельності товару	$P_T = \frac{\Pi}{C_v} * 100\%$ , де Π – прибуток від реалізації; C <sub>v</sub> – повна собівартість продукції.
	Відносний показник продуктивності праці	$ПП = \frac{Q}{Ч_{ср}}$ , де Ч <sub>ср</sub> – середньоспискова чисельність робітників.
	Коефіцієнт автономії	$K_a = \frac{З_{вл}}{Д_{фін}}$ , де З <sub>вл</sub> – власні засоби підприємства; Д <sub>фін</sub> – загальна сума джерел фінансування.
	Коефіцієнт платоспроможності	$K_{п} = \frac{K_{вл}}{З_{заг}}$ , де K <sub>вл</sub> – власний капітал; З <sub>заг</sub> – загальні зобов'язання.
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{л} = \frac{ГК}{З_{кк}}$ , де ГК – грошові засоби та швидкоореалізовані цінні папери; З <sub>кк</sub> – короткострокові зобов'язання.
	Коефіцієнт обіговості обігових засобів	$K_o = \frac{Вр}{O_{ср}}$ , де O <sub>ср</sub> – середньорічний залишок обігових засобів; Вр – виручка від реалізації.
	Рентабельність продаж	$P_{п} = \frac{\Pi_{пр}}{Q_{пр}} * 100\%$ , де Q <sub>пр</sub> – обсяг продаж.
	Коефіцієнт затовареності готовою продукцією	$K_з = \frac{Q_{нер}}{Q_{пр}}$ , де Q <sub>нер</sub> – обсяг нереалізованої продукції.
	Коефіцієнт завантаження виробничих потужностей	$K_{ВП} = \frac{Q}{ВП}$ , де ВП – виробнича потужність.
	Коефіцієнт ефективності реклами та засобів стимулювання збуту	$K_p = \frac{В_p}{П_p}$ , де В <sub>p</sub> – витрати на рекламу та стимулювання збуту; П <sub>p</sub> – приріст прибутку.
	Якість товару	Показник якості за комплексним методом оцінювання.

До основних напрямів аналізу конкурентоспроможності ми відносимо:

1. Ефективність виробничої діяльності підприємства

$$B_d = \gamma_i * B + \gamma_i * \Phi + \gamma_i * PT + \gamma_i * ПП, \quad (1)$$

де  $\gamma_i$  – питома вага відповідного показника  $i$  ( $i=1, 2, 3 \dots n$ ).

2. Фінансовий стан підприємства

$$\Phi_c = \gamma_i * K_a + \gamma_i * K_{\Pi} + \gamma_i * K_{\Delta} + \gamma_i * K_o. \quad (2)$$

3. Ефективність організації збуту товару

$$O_3 = \gamma_i * P_{\Pi} + \gamma_i * K_3 + \gamma_i * ВП + \gamma_i * K_p. \quad (3)$$

4. Конкурентоспроможність товару  $K_t$  розраховується методом комплексного оцінювання.

Конкурентоспроможність організації в цілому може бути визначена методом середньозваженої арифметичної

$$K_{KC} = \gamma_i * B_d + \gamma_i * \Phi_c + \gamma_i * O_3 + \gamma_i * K_t \quad (4)$$

У табл. 2 наведено систему показників, які формують другу складову конкурентостійкості – фінансово-економічну безпеку.

До основних напрямів аналізу фінансово-економічної безпеки підприємства віднесемо:

1) оцінювання ліквідності активів, плато- і кредитоспроможність: середній термін оплати дебіторської заборгованості, середній термін оплати кредиторської заборгованості, коефіцієнт автономії, коефіцієнт забезпеченості боргів, фінансовий важіль (ліверидж), коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт термінової ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності

$$K_{лік} = T_{одз} * \gamma_i + T_{окз} * \gamma_i + K_a * \gamma_i + K_{зб} * \gamma_i + Л * \gamma_i + K_{зл} * \gamma_i + K_{лт} * \gamma_i + K_{ла} * \gamma_i; \quad (5)$$

2) оцінювання його фінансової стійкості: оборотність активів, оборотність товарно-матеріальних запасів

$$K_{ф.с.} = N_a * \gamma_i + \gamma_i; \quad (6)$$

3) оцінювання ділової активності й рентабельності підприємства: валовий прибуток, чистий прибуток, рентабельність

$$K_{д.а.} = P * \gamma_i + \frac{П_b}{П_ч} * \gamma_i \quad (7)$$

Сукупний критерій фінансово-економічної безпеки підприємства можна розрахувати за формулою

$$K_{феб} = \gamma_i * K_{лік} + \gamma_i * K_{ф.с.} + \gamma_i * K_{д.а.} \quad (8)$$

У підприємства з високою фінансово-економічною безпекою показник  $K_{феб}$  прямує до 1.

Третьою складовою конкурентостійкості автори визначили економічну ефективність; У табл. 3 показано систему запропонованих показників для визначення її рівня.

Таблиця 2. Показники фінансово-економічної безпеки, як складової конкурентостійкості

Чинник	Показники	Розрахунок
1	2	3
Фінансово-економічна безпека	Валовий прибуток	$\Pi_v = D_{\text{ч}} - C_v$ , де $D_{\text{ч}}$ – чистий дохід; $C_v$ – собівартість.
	Чистий прибуток	$\Pi_{\text{ч}} = \Pi_v - \Pi_{\text{одаток, штраф, \% по кредитам}} - V_{\text{опер}}$ , де $V_{\text{опер}}$ – операційні витрати (на пошук партнерів, укладання угод, витрати на підвищення кваліфікації працівників, витрати, зумовлені форс мажорними ситуаціями).
	Рентабельність: – продажів – активів – власного капіталу – інвестицій – продукції	$R_{\text{п}} = \frac{\Pi_{\text{ч}}}{D_{\text{ч}}}$ $R_{\text{а}} = \frac{\Pi_{\text{ч}}}{C_{\text{в,а}}}$ , де $C_{\text{в,а}}$ – середньорічна вартість активів $R_{\text{вк}} = \frac{\Pi_{\text{ч}}}{C_{\text{вк}}}$ , де $C_{\text{вк}}$ – середньорічна вартість власного капіталу. $R_{\text{і}} = \frac{\Pi_{\text{ч}} + V\%}{\text{Вк} + K_{\text{поз,д}}}$ , де $V\%$ – виплачені відсотки; $K_{\text{поз,д}}$ – середній довгостроковий позиковий капітал.
	Оборотність активів	$N_{\text{а}} = \frac{V}{K_{\text{а}}}$ , де $V$ – виручка від усіх видів діяльності підприємства за певний період; $K_{\text{а}}$ – середній розмір активів за той самий період. Тривалість одного обороту: $T_{\text{а}} = \frac{D_{\text{к}}}{N_{\text{а}}}$ , де $D_{\text{к}}$ – кількість календарних днів у періоді.
	Оборотність товарно-матеріальних запасів	$N_{\text{тмз}} = \frac{C_{\text{р}}}{M_{\text{з}}}$ , де $C_{\text{р}}$ – повна собівартість реалізованої продукції за певний період; $M_{\text{з}}$ – середній обсяг запасів у грошовому виразі.
	Середній термін оплати дебіторської заборгованості	$T_{\text{одз}} = Z_{\text{д}} * \frac{D_{\text{к}}}{V_{\text{пр}}}$ , де $Z_{\text{д}}$ – дебіторська заборгованість (заборгованість) покупців; $D_{\text{к}}$ – кількість календарних днів у періоді, за який обчислюють показник (рік – 360, квартал – 90); $V_{\text{пр}}$ – обсяг продажу продукції за розрахунковий період.
	Середній термін оплати кредиторської заборгованості	$T_{\text{окз}} = Z_{\text{к}} * \frac{D_{\text{к}}}{M}$ , де $Z_{\text{к}}$ – кредиторська заборгованість постачальникам; $M$ – обсяг закупівлі сировини і матеріалів за розрахунковий період у грошовому вимірі.
	Коефіцієнт автономії	$K_{\text{а}} = \frac{K_{\text{в}}}{K_{\text{б}}}$ , де $K_{\text{в}}$ – власний капітал підприємства; $K_{\text{б}}$ – підсумок балансу (сума всіх джерел фінансування).
	Коефіцієнт забезпеченості боргів	$K_{\text{зб}} = \frac{K_{\text{в}}}{K_{\text{з}}}$ , де $K_{\text{з}}$ – боргові зобов'язання підприємства (залучений капітал).
	Фінансовий важіль (ліверидж)	$L = \frac{K_{\text{з}}}{K_{\text{в}}}$
	Коефіцієнт загальної ліквідності	$K_{\text{зл}} = \frac{K_{\text{оа}}}{K_{\text{кз}}}$ , де $K_{\text{оа}}$ – оборотні активи підприємства; $K_{\text{кз}}$ – короткострокова заборгованість підприємства.
	Коефіцієнт термінової ліквідності	$K_{\text{лт}} = \frac{K_{\text{тл}}}{K_{\text{зк}}}$ , де $K_{\text{тл}}$ – оборотні активи високої (термінової) ліквідності.
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{\text{ла}} = \frac{K_{\text{ал}}}{K_{\text{зк}}}$ , де $K_{\text{ал}}$ – абсолютно ліквідні активи підприємства, до яких належать гроші й короткострокові фінансові вкладення (ліквідні цінні папери).

Таблиця 3. Показники економічної ефективності, як складової конкурентостійкості

Чинник	Показники	Розрахунок
1	2	3
Економічна ефективність	Відношення валової продукції до витрат	$E_{ВП} = \frac{ВП}{C_B + B_{ВЗ} * E_{ОЗ}}, \text{ де}$ $C_B \text{ – собівартість продукції;}$ $C_B \text{ – середньорічна вартість основних виробничих засобів;}$ $E_{ОЗ} \text{ – нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень являє собою показник, зворотний нормативному терміну окупності – 8 років при 0,12 і 7 – при 0,15. При більш тривалих строках окупності капітальні вкладення вважаються неефективними}$
	Відношення реалізованої продукції до витрат праці	$E_{РП} = \frac{РП}{C_B + B_{ВЗ} * E_{ОЗ}}, \text{ де}$ $РП \text{ – вартість реалізованої продукції}$
	Відношення чистого доходу до витрат праці	$E_{ЧД} = \frac{ЧД}{C_B + B_{ВЗ} * E_{ОЗ}}$

Сукупний показник економічної ефективності розраховуємо за формулою

$$E_{\Phi} = E_{ВП} * \gamma_i + E_{РП} * \gamma_i + E_{ЧД} * \gamma_i. \quad (9)$$

Конкурентостійкість підприємства в цілому визначимо за допомогою інтегрованого показника

$$K_{СТ} = K_{КС} * \gamma_i + K_{\Phiеб} * \gamma_i + E_{\Phi} * \gamma_i. \quad (1.10)$$

Підприємство є конкурентостійким, якщо показник  $K_{СТ}$  наближається до 1.

**Висновки.** Таким чином, конкурентний статус значною мірою залежить від показника конкурентостійкості підприємства, який у свою чергу складається з трьох чинників: конкурентоспроможності, фінансово-економічної безпеки й економічної ефективності.

У статті наведено рекомендації щодо визначення одного з трьох чинників конкурентного статусу підприємства. Запропоновано методом середньозваженої арифметичної обчислити такі показники, як коефіцієнт конкурентоспроможності, коефіцієнт фінансово-економічної безпеки та коефіцієнт економічної ефективності, які надалі звести в інтегрований показник конкурентостійкості підприємства.

*ЛИТЕРАТУРА:*

1. Портер, М.Е. Конкуренция: пер. с англ. / М.Е. Портер. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
2. Ансофф, И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. — СПб. : Питер Ком, 1999. – 416 с.
3. Градов, А.П. Экономическая стратегия фирмы: учебное пособие / под ред. засл. деятеля науки РФ, д.э.н., проф. А.П. Градова. – 2-е изд. испр. и доп. – СПб. : Специальная литература. – 589 с.
4. Чернега, В.В. Конкурентостійкість підприємства та механізми її забезпечення: монографія / В.В. Чернега. – К.: ШК ДСЗУ, 2008. – 235 с.
5. Фінагіна, О.В. Необхідність оцінювання конкурентостійкості підприємства / О.В. Фінагіна // Управління проектами та розвиток виробництва: зб.наук.пр. [Електронний ресурс] – Луганськ: Вид-во СНУ. – 2011. – № 1(37). — С. 119 – 122. — Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/37/11fovokp.pdf>.
6. Булах, І.В., Конкурентостійкість підприємства як економічне поняття та його значення в галузі зв'язку / І.В. Булах, Т.Б. Надтока // Наукові праці ДонНТУ. Серія «Економічна», вип. 80. – Донецьк; ТОВ «Лебідь», 2004. – С. 156 – 161.
7. Азоев, Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г.Л. Азоев. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1996. – 208 с.
8. Сидорець, Е.Л. Фактори, що формують конкурентний статус підприємства // Економіка і підприємство. – № 12, ч. 3. Росія, м. Москва – 2013, – С. 578 – 581.

9. Сидорець, К.Л. Конкурентостійкість підприємства як фактор збереження його конкурентного статусу / К.Л. Сидорець, В.І Бокій // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика управління економічним розвитком». – Київ. – 2012.

10. Ковальов, Д. Економічна безпека підприємства / Д. Ковальов, Т. Сухорукова // Економіка України. – 1998. – № 10. – С. 48 – 51.

11. Pareto, Vilfredo, Cours d'Économie Politique: Nouvelle édition par G.–H. Bousquet et G. Busino, Librairie Droz, Geneva, 1964. – P. 299 – 345.

УДК 658.8:339.137.2

**Ковадло Катерина Леонідівна**, аспірантка кафедри менеджменту. **Бокій Володимир Іванович**, кандидат технічних наук, професор кафедри менеджменту. Київський національний університет технологій та дизайну. **Конкурентостійкість як чинник, що формує конкурентний статус підприємства.** Обґрунтовано необхідність розкриття сутності одного із чинників конкурентного статусу підприємства – його конкурентостійкості, розглянуто її значення та структуру, а також запропоновано систему показників, що її визначають.

**Ключові слова:** конкурентний статус, конкурентостійкість, конкурентоспроможність, фінансово-економічна безпека, економічна ефективність.

УДК 658.8:339.137.2

**Ковадло Катерина Леонидовна**, аспірантка кафедри менеджменту. **Бокій Володимир Іванович**, кандидат технических наук, профессор кафедры менеджмента. Киевский национальный университет технологий и дизайна. **Конкурентоустойчивость как фактор, формирующий конкурентный статус предприятия.** Обоснована необходимость раскрытия сущности одного из факторов конкурентного статуса предприятия — его конкурентоустойчивости, рассмотрены ее значение и структура, а также предложена система показателей, которые ее определяют.

**Ключевые слова:** конкурентный статус, конкурентоустойчивость, конкурентоспособность, финансово-экономическая безопасность, экономическая эффективность.

UDC 658.8:339.137.2

**Kovadlo K.L.**, post-graduate student, Management Department, Kyiv National University of Technologies and Design. **Bokiy V.I.**, PhD, Professor, Management Department, Kyiv National University of Technologies and Design. **Steady competitiveness as a factor forming the competitive status of the company.** In the article the necessity of disclosing one of the factors forming the competitive status of the company, i.e. its competitiveness, is substantiated; its value and structure is considered, and the system of indicators defining it is suggested.

**Keywords:** competitive status, steady competitiveness, competitive ability, financial and economic security, economic efficiency.